

במקום - מתכננים למען זכויות

תכנון

רח' אבן עזרא 13, ירושלים 9242413

ת"ד 7154, 9107101

טל: 02-5669655

פקס: 02-5660551

עדאלה - המרכז המשפטי
לזכויות המיעוט הערבי בישראל

ת"ד 8921, חיפה 31090

טל: 04-9501610

פקס: 04-9503140

27.2.2018

לכבוד

מר דוד לפלר

יו"ר הוועדה המחוזית לתכנון ולבניה מחוז הדרום

התקווה 4, באר שבע 84100

שלום רב,

הנדון: התנגדות לתכנית מס' 112/03/15 - יתיר

בהתאם לסעיף 100 לחוק התכנון והבניה, התשכ"ה-1965 (להלן: "חוק התכנון והבניה" או "החוק"), מוגשת בזאת התנגדות לתכנית שבנדון (להלן: "התכנית").

בשל דוחק הזמן ובשל העובדה כי נודע למתנגדים אודות הפקדת התכנית רק היום – שהינו היום האחרון להגשת התנגדויות – מוגשת בזאת התנגדות ראשונית בלבד ובהמשך יושלמו טיעוני המתנגדים בעניינה של התכנית.

המתנגדים

1. ראאד אבו אלקיעאן ת.ז. 033228871
2. עטווה אבו אלקיעאן ת.ז. 53779823
3. במקום – מתכננים למען זכויות תכנון

1. **המתנגדות/ים 1-2** הם תושבי הכפר אום אלחיראן אשר גרים בו כל חייהם ואשר לתכנית דן השלכות על עתידם ועתיד כפרם, בו הם שוכנים יותר מ-60 שנים (להלן: "המתנגדים" או "תושבי הכפר").

2. **עמותת "במקום – מתכננים למען זכויות תכנון"**, הינה עמותה העוסקת מאז 1999 בזכויות האדם בתכנון המרחבי בישראל ומלווה קהילות המצויות בעמדת נחיתות אזרחית, כלכלית וחברתית בהליכי תכנון. במהלך 18 שנות פעילות העמותה עומדות הקהילות הבודואיות בנגב במרכז עשייתה, במטרה לקדם את זכויותיהן התכנוניות של קהילות אלה. עמותת במקום היא מתנגדת ציבורית סטטוטורית מכוח סעיף 100(3) לחוק (ק"ת 7551, 7.9.15, בעמ' 1887).

נימוקי ההתנגדות

התכנית ומאפייניה

3. התכנית הנדונה יוצרת "מסגרת תכנונית להקמת הישוב יתיר באמצעות קביעת יעודי קרקע, שימושים, הוראות, זכויות ומגבלות בנייה." התכנית מייעדת לישוב בעל צביון כפרי ומאפשרת בנייתן של 500 יחידות דיור במגוון טיפוסים – צמודי קרקע (268 יח"ד ובנייה מדורגת (232 יח"ד), עם 100 יחידות אירוח כפרי המשתלבות במגרשי מגורים.

4. התכנית משתלבת במערך תכנוני שלם שמטרתו לייחד את המרחב בין כביש 316 לקו הירוק. שכן, וכפי שפורט בדברי ההסבר לתכנית, "הישוב יתיר הוקם מכח החלטת ממשלה מס' 3782 (מיום 31/10/2011) להקמת חבל התיישבות מבואות ערד. לפי החלטת הממשלה, הוטל על החטיבה להתיישבות של ההסתדרות הציונית העולמית ומשרד הבינוי והשיכון, בתיאום עם משרדי ממשלה שונים, לתכנן מערך התיישבותי חדש שכולל הקמה של יישובים חדשים ועיבוי של יישובים קיימים באזור מבואות ערד.

5. נזכיר, כי כנגד החלטת הממשלה הוגשה עתירה לבג"ץ (בג"ץ 6094/12 סלים אבו אלקיעאן נ' ממשלת ישראל) ובה נטען, בית היתר, כי החלטת הממשלה הנ"ל נגועה באפליה בוטה ובשיקולים זרים ועל כן יש לבטלה. אמנם בית המשפט העליון דחה את העתירה בזמנו (החלטה מיום 19.11.12), אך הדחייה נומקה בהיותה של העתירה מוקדמת, מבלי שבית המשפט נזקק להכריע לגופם של טיעוני העותרים. וכלשון בית המשפט: "העתירה שלפנינו היא איפוא בבחינת עתירה מוקדמת, ועל כן אין מקום כי בית משפט זה יידרש אליה לפני מתן החלטה סופית על ידי הגורמים המוסמכים (בג"ץ 2467/07 התנועה להגינות שלטונית נ' ועדת הכנסת (לא פורסם); בג"ץ 5222/07 עיריית חולון נ' שר הפנים) (לא פורסם)), ובהיעדר החלטה אופרטיבית על הקמת יישובים." (מצ"ב פסק הדין).

6. התכנית דנן מהווה, הלכה למעשה, מהלך יישום של החלטת הממשל הנ"ל ונופלת באותו מערך מפלה כנגדו הוגשה העתירה הנ"ל.

כפר אום אלחיראן

7. עד 1948 התגוררו בני שבט אבו אלקיעאן באזור ואדי זובאלה (כיום אדמות המוקצות לקיבוץ שובל), בנו שם את כפרם ועיבדו אדמות שבבעלותם. אחרי קום המדינה הם נתבקשו על ידי הממשל הצבאי לעזוב את אדמותיהם ולעבור לאזור ח'רבת אלהוזייל. לאחר מכן, נתבקשו שוב על ידי הממשל הצבאי לעבור משם, לאזור ג'גילי (כיום קיבוץ להב), כוחלה ואבו כף. ב-1956, משביקשו בני השבט לחזור לאזור ח'רבת אלהוזייל, הצבא אסר עליהם לעשות כן, וביקש מהם לעבור באופן סופי וקבוע לאזור יער יתיר של היום, בו הם מתגוררים מזה כ-60 שנים.

8. כידוע, בשנים 2003-2004 החלה המדינה בניסיונותיה לגרש את תושבי הכפר ממקום מושבם וטענה כי התושבים הינם בגדר פולשים וכי השטח אינו מיועד למגורים – שתי טענות אשר התבררו ככוזבות כפי שיוסבר להלן.

9. לעניין הפלישה, בתי המשפט דחו טענה זו וקבעו תחת זאת כי התושבים הועברו לשטח לפי הוראות המדינה ובידיעתה ועל כן הם במעמד ברי רשות ולא פולשים. כך למשל, קבע בית המשפט העליון במסגרת הדיון בתביעות נגד התושבים לסילוק יד :

"לפי כולי עלמא, בשנת 1956 ובהוראת המושל הצבאי בנגב, עברו בני השבט לשטח המצוי באזור נחל יתיר, והתחלקו בו לשני מתחמים: מתחם עתיר, בו מתגוררים המבקש 1 ומשפחתו, ומתחם אום-אלחיראן, בו מתגוררים המבקש 2 ומשפחתו."

רע"א 3094/11 **אבו אלקיעאן נ' מדינת ישראל**, פס' ג' (פורסם במאגרים, 5.5.2015) (להלן: עניין **אבו אלקיעאן**)

10. עם זאת, בית המשפט העליון אישר את החלטת הערכאות דלמטה לפיהן הרשות שניתנה לתושבי אום אלחיראן הייתה ללא תמורה ועל כן הדירה היא. על אף המחלוקת בין עמדת הרוב לעמדת המיעוט בדבר חוקיות וסבירות החלטת הפינוי, כל שופטי ההרכב הסכימו כי נוסחת הפינוי אמורה להיות במתכונת פינוי-פיצוי וכי היא חייבת להיות אפקטיבית, הגונה וראויה. לא זאת בלבד, אלא שדעת הרוב אף המליצה למדינה לשקול לתת סעד לתושבי אום אלחיראן בדמות מגרשים בחירן :

"ועוד, לדעתנו ראוי שהמשיבה תשקול באורח מתאים והוגן שאותם תושבים שיוכחו כי הם מן "הגרעין ההיסטורי" של מי שהגיעו למקום – אום אלחיראן – כבני רשות, יקבלו הטבה מסוימת במסגרת מכרזי השיווק בישוב החדש חירן" (עניין **אבו אלקיעאן**, בפסקה מ')

11. עוד נציין - על אף הסתייגות תושבי אום אלחיראן מהעניין - כי המדינה הצהירה בפני בית המשפט העליון כי קיימת לתושבי הכפר חלופת דיור זמינה בחורה (עניין **אבו אלקיעאן**, בפס' מ). על בסיס הצהרה זו, קבע בית המשפט העליון כי הפתרון המוצע לתושבים מקל מהפגיעה בזכויות שלהם.

12. בהקשר זה נציין כי כפי שעולה מהחלטת הוועדה המחוזית בהפקדה של "תכנית מס' 652-0496000 - מבנים זמניים למגורים לאוכלוסיית אום אל חירן", היום הרשות לפיתוח והתיישבות הבדואים בנגב (להלן: "**רשות הבדואים**") מודה כי ההצהרה בדבר קיומם של פתרונות דיור לתושבי אום אלחיראן בחורה אינה קיימת – ולא רק אינה זמינה.

תכנון נעדר ראייה מרחבית צודקת ושיתוף ציבור

13. התכנית הנדונה, הממוקמת במרחב בו קיימים כפרים בדואים, מוסיפה עוד רבד למערך התכנון המפלה באותו מרחב. זהו מערך שאינו שוקל את כלל השיקולים הרלוונטיים לתכנונו ופיתוחו של אותו מרחב, אשר אמור להיות מפותח לטובת כלל האוכלוסייה השוכנת בו. הנחת היסוד במערך התכנון הקיים עד כה, היא כי יש לרוקן את אותו מרחב מהאזרחים הבדואים.

14. בראיה מרחבית, התכנית דן מתווספת להחלטות תכנוניות ולהחלטות של מוסדות ציבור נוספים אשר מטרתן להדיר את האוכלוסייה בדואית מאותו מרחב. נזכיר בהקשר הזה את תכנית המתאר של הישוב חירן ואשר לשם יישובו הוקמה "חירן – אגודה שיתופית חקלאית להתיישבות קהילתי בע"מ". מתקנון האגודה השיתופית הנ"ל אנו למדים כי מדובר בגוף מפלה והפועל באופן גזעני.

שכן, מטרתה העיקרית של האגודה השיתופית, כפי שהוגדרה בתקנון היא "לתכנן, להקים, לקיים ולנהל ישוב קהילתי כפרי **יהודי תורני** ברשת המקומית מיתר, שיהא מבוסס על ארגון חבריו כקהילה המקיימת שיתוף בין חבריה..."; "להבטיח בכל דרך יעילה את השמירה על אופי הישוב ואורח חיים כפרי קהילתי **תורני ברוח ערכי היהדות האורתודוקסית**". אי לכך, קובע סעיף 5 בתקנון את תנאי החברות באגודה, בין היתר, כדלקמן:

"יכול להתקבל כחבר באגודה רק אדם, שאושר על ידי ועדת הקבלה, ואשר נתמלאו בו כל סגולות הכשירות המופרטות להלן:

5.1 **יהודי** אזרח ישראלי או תושב קבע בישראל, **השומר תורה ומצוות לפי ערכי היהדות האורתודוקסית**.

15. בכך, פועל המערך התכנוני, כולל באמצעות התכנית דנן, להכשיל פתרון הולם, צודק ומוסכם על התושבים במרחב יתיר בכלל ותושבי אום אלחיראן בפרט וכן להמשך הפרת זכויותיהם החוקתיות לשוויון, לקניין ולכבוד. תכנון במרחב זה אמור לקיים שיתוף מלא של התושבים הנ"ל בהליכי התכנון על מנת למצוא פתרון צודק, כאמור, עבורם.

16. יש לזכור שמלבד ארגון המרחב, ותכנון הפיזי בשטח, מטרתו של התכנון לענות גם על ההיבטים החברתיים, האנושיים, והכלכליים של כלל אוכלוסיית האזור בו שוכנת תכנית מתאר להקמת ישוב. התכנית דנן כלל לא דנה בהיבטים אלו ובהשלכות המרחביות שלה על האוכלוסייה המתגוררת באזור מעל ל- 60 שנה, כאמור.

17. התכנית הנדונה נעשתה ללא שיתוף האוכלוסייה המתגוררת באזור. הדבר מקבל משנה תוקף לגבי תושבי אום אלחיראן מאחר ואין הם מיוצגים לצורך העניין על ידי מי מהרשויות המקומיות או ועדות התכנון באזור.

18. אין צורך להכביר מילים בדבר חשיבות שיתוף הציבור ובמיוחד ההגעה להסכמות בהליכי תכנון ובנייה ככלל. הדבר מקבל משנה תוקף בנוגע לתכנון לפיתוח האוכלוסייה הבדואית בנגב, במסגרתו מהלך זה הינו קריטי במיוחד בנוגע לאפשרות האמיתית ליישום התכנון.

לסיכום

19. תכנון מתארי במרחב יתיר אמור לתת משקל לצורכי האוכלוסייה המתגוררת מזה עשרות שנים באזור ולספק לה פתרונות ראויים, צודקים ומוסכמים, על פני תכנון לאוכלוסייה פוטנציאלית שכלל אינה מתגוררת במקום ואין לה כל זיקה אליו. ראייה מרחבית זו אמורה לשתף את אותו ציבור בהליך התכנון ובכך למנוע יצירת רובד נוסף בשרשרת החלטות של רשויות ציבור אשר יכול ויביאו לפגיעה קשה ביותר בזכויותיהם החוקתיות של תושבי האזור לשוויון, קניין וכבוד ולתכנון בלתי צודק, בלתי מקיים ולא ישים.

לאור כל האמור לעיל, על הוועדה המחוזית לדחות את התכנית במתכונתה הנוכחית, ולהורות על קידום תכנון אשר יכלול ראייה מרחבית נכונה, תוך כדי שיתוף מלא של האוכלוסייה המתגוררת במרחב על מנת למצוא פתרונות צודקים ומקיימים ולמנוע המשך פגיעה בזכויות חוקתיות.

המתנגדים שומרים על זכותם להוסיף, לפרט ולהרחיב את טיעוני התנגדותם לתכנית המופקדת, ולהסתייע במומחים, ככל שיהיה צורך בכך.

בכבוד רב,

סוהאד בשארה
עורכת דין

נילי ברוך
מתכנתת ערים ואזורים

דפנה ספורטה
אדריכלית